

MAGYAR EGYHÁZTÖRTÉNETI VÁZLATOK

ESSAYS IN CHURCH HISTORY IN HUNGARY

2008/1-2

MAGYAR EGYHÁZTÖRTÉNETI ENCIKLOPÉDIA MUNKAKÖZÖSSÉG
BUDAPEST

Kiadó – Publisher

**MAGYAR EGYHÁZTÖRTÉNETI ENCIKLOPÉDIA MUNKAKÖZÖSSÉG
(METEM)**

Pannonhalma-Budapest

**METEM INTERNATIONAL SOCIETY FOR ENCYCLOPEDIA
OF CHURCH HISTORY IN HUNGARY**

Toronto, Canada

HISTORIA ECCLESIASTICA HUNGARICA ALAPÍTVÁNY

Szeged

www.heh.hu

Főszerkesztő – General Editor

CSÓKA GÁSPÁR

Szerkesztőbizottság – Board of Editors

*HUNGARY: Barna Gábor, Beke Margit, Csóka Gáspár, Dóka Klára, Érszegi Géza,
Kiss Ulrich, Mészáros István, Rosdy Pál, Sill Ferenc, Solymosi László, Szabó Ferenc,
Török József, Várszegi Asztrik, Zombori István;*

*AUSTRIA: Valentiny Géza; CANADA: **Horváth Tibor** (alapító);*

GERMANY: Adriányi Gábor, Tempfli Imre

ITALY: Somorjai Ádám, Szilas László, Németh László;

USA: Steven Béla Várdy

Felelős szerkesztő – Editor

ZOMBORI ISTVÁN

A szerkesztő munkatársa

ZVARA EDINA

Felelős kiadó – Publisher

VÁRSZEGI ASZTRIK

Az angol nyelvű összefoglalókat fordította:

PUSZTAI-VARGA ILDIKÓ

ISSN 0865-5227

Nyomdai előkészítés:

SIGILLUM 2000 Bt. Szeged

Nyomás és kötés:

Juhász Nyomda Kft.

www.juhasznyomda.hu

TARTALOM

	In memoriam Horváth Tibor	5
MIKLÓSHÁZY Attila	P. Horváth Tibor, SJ. (1927–2008)	6

TANULMÁNYOK – ESSAYS

KEGLEVICH Kristóf	A ciszterci nagykáptalan és a magyar apátságok a középkorban <i>The Cistercian General Chapter and the Hungarian Abbeys in the Middle Ages</i>	9
BUZINKAY Péter	Főpapi műgyűjtőink a modern kor hajnalán (1895–1924) <i>Prelates as Art Collectors at the Beginning of Modern Age (1895-1924)</i>	
SZOLLÁTH Hunor	Egy erdélyi református egyházközség, Szováta küzdelme a templomépítésért <i>The Struggle for Building a Church in the Calvinist Diocese of Szováta</i>	63
CSÍKY Balázs	Alkalmazható-e a „klerikális fasizmus” fogalma Magyarországgal kapcsolatban? Észrevételek Bodó Béla cikkéhez <i>Can the Concept of “Clerical Fasism” Be Used in Connection with Hungary?</i>	77
BOHÁN Béla SJ.	Emlékezés Pásztor Ferenc beregszászi plébános, püspöki helynökre <i>Remembering Ferenc Pásztor, Vicar of Beregszász, Vicar-General of the Diocese</i>	87

MAGYAR-SZLÁV KAPCSOLATOK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN* HUNGARIAN-SLAV RELATIONSHIP IN THE CARPATIAN BASIN

KOVÁCS Kálmán Árpád	Báró Koller és az illír politika berendezése az 1760–70-es években <i>Baron Koller and the Illyrian Policy in 1760s-70s</i>	99
MIKLÓS Péter	Stanislavich Miklós csanádi püspök politikai és kulturális tevékenysége <i>Political and Cultural Activity of Milós Stanislavich, Bishop of Csanád</i>	117

---

* Szegeden, 2007. december 6-án a SZAB Modernkori Egyháztörténeti Munkabizottság által rendezett konferencia anyaga

ORCSIK Károly	Federáció vagy központosítás? Válaszút előtt a születő délszláv állam <i>Federalism or Centralisation?</i>	123
SARNYAI Csaba Máté	Politikai és/vagy egyházkormányzati konfliktus? Megjegyzések a Muraköz zágrábi egyházmegyétől való elcsatolásának 1848-as történetéhez <i>Political and/or Jurisdictional Conflict?</i>	131
TÓTH István	Az alföldi evangélikus papság szerepe a szlovák értelmiség nevelésében <i>The Role of the Lutheran Clergy in Educating Ethnic Slovak Intellectuals on the Great Hungarian Plain</i>	145
ZAKAR Péter	A pozsonyi Hazafiúi Egylet <i>The Hazafiú Association of Pozsony</i>	149
PÁL József	Hamvas Endre csanádi püspök a felvidéki magyarokért (1945–1948) <i>Activity of Endre Hamvas, Bishop of Szeged-Csanád, to Support Highland Hungarians (1945-1948)</i>	159

FORRÁSOK – SOURCES

SOMORJAI Ádám, OSB	Egy hónap Mindszenty bíborosnak az Amerikai Egyesült Államok budapesti nagykövetségén való tartózkodásából, a követségi dokumentumok tükrében <i>A Month of Cardinal Mindszenty at the American Embassy of Budapest</i>	167
-----------------------	--	-----

MÓDSZERTAN, ADATTÁR, SZEMLE METHODOLOGY, DATA STORE, SURVEYS

VIRT László	Mindig a kereszt fényében. Száz éve született Boros Béla érsek, temesvári titkos püspök <i>Béla Boros, the Secretly Ordained Bishop</i>	195
ZVARA Edina	Egyháztörténeti könyvek 2006/2007 <i>Books Concerning Ecclesiastic History 2006, 2007</i>	205

EGYHÁZTÖRTÉNETI KÖNYVEK ÉS KIADVÁNYOK BOOK REVIEW

<i>Deér József emlékezete</i> (Ism.: Makó Gergő)	227
MIKLÓS Péter: <i>Vallás, politika, művelődés. Egyháztörténeti tanulmányok.</i> (Ism.: Pál József)	229

ZVARA EDINA

EGYHÁZTÖRTÉNETI KÖNYVEK, 2006

Bak Jolán: „Ott egy jeles szép kápolna emelkedett”: az Esterházy Kápolna újjászületése = „Dort war eine hervorragende schöne Kapelle”: die Wiedergeburt der Esterházer Kapelle. Budapest: Műemlékek Állami Gondnoksága, 2006. 51, [2] p.

A fertői kastély főépületében kapott helyet a családi használatra szánt kápolna, amely 1763 májusában készült el. A teljes befejezésre 1764-ben került sor. Esterházy Fényes Miklós neves művészeket foglalkoztatott a díszítésben: Joseph Ignaz Mildorfer (kupolafreskó), Johann Michael Reiff (stukkók), Stefan Gabriel Steinböckel (márvány burkolatok), Mathias Landwieder (oltár) bécsi mestereket. A II. világháború utáni események következtében elpusztult a kápolna berendezése is. 1990 után vált lehetővé, hogy megkezdődjenek a restaurálási munkálatok, amelyet egy alapítvány (Esterházy Kastély Kápolna Alapítvány) intézett. A kápolna újbóli felszentelésére 2001-ben került sor.

Borovi József: [Az esztergomi érseki egyházmegye felosztása] Rozdelenie ostrihomskej arcidiecezy. Esztergom; Piliscsaba: PPKE BTK Szlavisztika–Közép-Európa Int. Nyugati Szláv Kult. Kutcsop., 2006. (Pons Strigoniensis. Studia, 5.) 191 p.

Az esztergomi egyházmegye felosztását 1776 előtt már több érsek is tervezte: a 16. században Draskovich György, a 17.-ben pedig Pázmány Péter. A 18. században először az egri egyházmegye területét akarták több egyházmegyére felosztani, később mégis az esztergomi egyházmegyét osztották fel. Az esztergomi érseki szék éppen üres volt akkor, amikor a jezsuita rendet feloszlatták, és ez személyi állományában éppen az esztergomi püspökséget érintette leginkább. 1775-ben Mária Terézia terve az volt, hogy az esztergomi érsekséget szepesi, besztercebányai és roznányi püspökségekre bontja úgy fel, hogy az eredetit részben meghagyja. 1776. január 1-jén jelentette be az esztergomi érsekség felosztását, az új esztergomi érsek (Batthyány József) és az új püspökök nevét (Berchtold Ferenc, Galgóczy János, Szalbek Károly). A római pápa, VI. Pius 1776. március 13-án hagyta jóvá az új püspökségek megalapítását.

Csigó László: Magyar evangélikus templomok. Fotó: Csigó László. Vál. és a kísérőszöveget írta Földes Mária. Budapest: Anno, 2006. 48 p.

A sorozat második kötetében a magyarországi evangélikus templomok legszebbjeiből válogatnak a kötet összeállítói. Az összeállításban „megtalálhatóak az egyszerű, magtárformát mutató falusi templomok ugyanúgy, mint a középkori katolikus templomból átalakított barokk istenházák, vagy a monumentális, tízezres hívősereget kiszolgáló, különleges szószék-oltárral díszített alföldi templomok”: Bér, Nemeskér, Békéscsabai Kistemplom, Kővágóörs, Mekényes, Kapolcs, Farád, Mucsfa, Szarvas-Ótemplom, Szirák, Tótkomlós, Hidas, Orosháza, Békéscsaba-Nagytemplom, Deák téri, Sárvár, Kecskemét, Körmend, Fasori, Kőbányai, Székesfehérvár, Siófok, Péteri evangélikus templom.

Csohány János: Tanulmányok Debrecen és a reformátusság múltjáról. Debrecen: Fábián Bt.: Magyarországi Református Egyház Doktorai Kollégiumának Egyháztörténeti Szekciója, 2004–. 3. köt. 2006. (Magyar református egyháztörténeti dolgozatok, 13.) 323 p.

A kötetben a szerző írásai olvashatóak a következő témakörökbe rendezve: I. Kihívások és válaszok (pl. A XVI. századi református egyház és a török, Vallási helyzet Kazinczy Ferenc korában); II. Egyház és közélet (pl. Kálvin halálának három évszázados emlékűnepe és az első magyar Kálvin életrajz, Egyházfegyelem vagy lelkigondozás); III. A vallásfelekezeti béke munkálása (pl. Katolikus-protestáns reuniós eszmélkedés 1937–1938-ban); IV. Egyháztörténeti műhely (pl. Fábián Tibor: Károli vagy Károlyi); V. Csohány János recenziói, filmkritikája, interjúja; VI. Csohány János könyveinek visszhangjából.

Daftary, Farhad: Az iszmá'iliták rövid története: egy muszlim közösség hagyományai. Budapest: L'Harmattan, 2006. 289, [2] p.

Az iszmá'iliták – az úgynevezett „tizenkettek” után – a második legnagyobb sí'ita közösség a muszlim világban. Eredetük több évszázados múltra, az iszlám korai időszakára nyúlik vissza. Napjainkban vallási kisebbségként több mint huszonöt országban, Ázsiában, Afrikában, Európában és Észak-Amerikában élnek szétszórta. A könyv célja, hogy az olvasóközönség szélesebb köre számára összefoglalja az iszmá'ilita kutatások modern tudományos eredményeit. A szerző főként az iszmá'iliták által kidolgozott sokszínű szellemi hagyomány és a szokások megismertetésére összpontosít, valamint azon történelmi válaszokra, amelyeket az iszmá'iliták azokra a kihívásokra és ellenséges körülményekre reagálva adtak, amikkel történelmük folyamán gyakran kerültek szembe.

Duby, Georges: A lovag, a nő és a pap: a házasság a középkori Franciaországban. Budapest: Nagyvilág, 2006. 333, [2] p.

Az egyház vezetői kemény küzdelmet folytattak annak érdekében, hogy saját koncepciójukat érvényesítsék a házasság intézményében. Miközben előírták a papok számára a nőtlenséget, a világi népességet a keresztény házasságnak megszentelt és a papság által ellenőrzött keretébe kívánták zárni. Az általuk elképzelt új rendet egy másik házassági modell helyébe léptették, s az szembehelyezkedett a régi szokásokkal és egy korábbi rend erkölcsi kötelezettségeivel. A lovagok nehezen fogadták el, hogy többé nem bocsáthatják el kényük-kedvük szerint feleségüket, ha az nem ajándékozza meg őket fiúgyermekkel, vagy ha egyszerűen jobb házasság kínálkozik. Abba is nehezen törődtek bele, hogy többé nem vehetik el unokatestvérüket. Mégis, míg a házasság elfoglalta helyét az egyház hét szentsége között, bizonyos kompromisszumok lehetővé tették a két erkölcs összebékülését: az egyházi szigor ellenpontjaként, a feudális társadalomban kibontakozott a lovagi szerelem kultusza. Mindazonáltal a keresztény házasság szabályai és szertartásai egyeduralkodóvá váltak. Ez a rendszer egészen korunkig működött, a házasság intézményének újabb válságáig. Az ezredik év és a 13. század kezdete közé esik az európai házasság történetének ez a jelentős szakasza. George Duby egyik legnépszerűbb könyvének újabb kiadását.

Eliade, Mircea: Vallási hiedelmek és eszmék története. Szerk. Puskás Ildikó, Voigt Vilmos. Az utószót írta Simon Róbert. Budapest: Osiris, 2006. 1068 p.

A *Vallási hiedelmek és eszmék története* című könyvet Eliade legjelentősebb munkájának tartják. Ebben a vallástörténeti elemzésben igazából a történeti vallásokban is a mitikus kor hierophániáit keresi, s a kései vallási jelenségek csak akkor bírnak igazi fontossággal a számára, ha ezeket – bármilyen torz és sokadlagos formában is – fölfedezi azokban. Ekképpen nem tudományos vallástörténetet kapunk, hanem „a Paradicsomi utáni nosztalgia”, s a varázstalanított világban élő *homo religiosus* reszakralizációs és remitológizációs kísérleteit. Fejezetei: I. A kórkorszaktól az eleusiszi misztériumokig. II. Gautama Buddhától a kereszténység győzelméig. III. Mohamedtől a reformációig.

„Együtt az ország népével”: evangélikusok 1956-ban. Szerk. Zászkaliczky Zsuzsanna. Budapest: Luther K., 2006. (Evangélikus gyűjteményi kiadványok, 3.) 135 p.

A fenti címmel jelent meg az Evangélikus Élet 1956. november 4-i számának vezércikke Keken András tollából. A cikk hűen tükrözi az evangélikus egyház szerepét a forradalomban: együtt volt az ország népével az 1956-os elterjedése során. A fényképekkel gazdagon illusztrált kötet első felében *Fabiny Tamás* ajánlása, *Böröcz Enikő* „A Magyarországi Evangélikus Egyház – 1956 „prolongált haszonélvezője” és az Ordass-ügy” című tanulmánya és *Zászkaliczky Zsuzsanna: Életműtörődék*. Kinczler Gyula fotói elé írása olvasható. A mellékletben: a Nagybaráti Nyilatkozat, az Evangélikus Theológiai Akadémia Ifjúsági Bizottságának határozata, Túróczy Zoltán hozzászólása a Győri Evangélikus Egyházközség közgyűlésén, Dezséry László püspök lemondó levele, Vető Lajos püspök lemondó levele, Ordass Lajos püspök rádiószózata, Keken András cikke az Evangélikus Életben, Ordass Lajos püspök karácsonyi igehirdetése és egy kronológia (1956–1959) olvasható.

Emlékkönyv: 300 éves a Pellérdi Egyházközség. Szerk. Ácsné Vér Márta és Villányiné Stáhl Márta. Pellérd: Római Katolikus Egyházközség, 2006. 48, [2] p.

A kis füzet a pellérdi római katolikus egyházközséget mutatja be fekete-fehér képekkel: 300 éves történelmét, az egyházközséghez tartozó építményeket, a védőszent (Antiokhiai Szent Margit) életét, s az egyházközség jelenleg is működő közösségeit.

Európa védelmében: kiállítás a nándorfehérvári győzelem 550. évfordulójára = For Europe's defence: exhibition on the 550th anniversary of the victory at Nándorfehérvár. Összeáll. Kreutzer Andrea, Lányi Balázs, Szoleczky Emese, Varga József. Budapest: Hadtörténeti Intézet és Múzeum, 2006. 71 p.

A nándorfehérvári győzelem 550. évfordulója alkalmából rendezett kiállítást a Hadtörténeti Intézet és Múzeum. A kis füzet első felében rövid összefoglalókat olvashatunk magyar és angol nyelven: Az oszmánellenes védelem megszervezése Zsigmond királytól 1456-ig, Hunyadi János, Kapisztrán Szent János, Nándorfehérvár, Az 1456. évi Magyarország elleni oszmán-török hadjárat, A nándorfehérvári győzelem. A kötet második felében a nándorfehérvári csatával kapcsolatos metszetek, festmények, s a tárlat két főszereplőjével, Kapisztrán Szent Jánossal és Hunyadi Jánossal kapcsolatos tárgyak képei tekinthetők meg.

Fabó Beáta: Budapest templomai: Rákosmente, XVII. kerület. Budapest: Bp. Városvédő Egyesület, 2006. (Templomtörténeti sorozat 5.) 60 p.

Az olvasó a budapesti templomok történetét feldolgozó és bemutató sorozat ötödik darabját tartja a kezében, amelyben a következő templomok és imaházak szerepelnek: Rákoscsabai Nepomuki Szent János főplébániatemplom, Rákoskeresztúri Szent kereszt Felmagasztalása plébániatemplom, Rákoscsabai baptista imaház, Rákoscsabai református templom, Rákosligei református templom, Rákosligei Magyarok Nagyasszonya plébániatemplom, Rákoshegyi baptista imaház, Rákosligei evangélikus templom, Rákoshegyi református imaház, Rákoshegyi Lisieux-i Szent Teréz plébániatemplom, Rákoscsaba-Újtelepi Árpád-házi Szent Erzsébet plébániatemplom, Rákoshegyi evangélikus templom, Rákoscsabai evangélikus templom, Rákoskeresztúri evangélikus templom, Rákoskeresztúri Istenszülő oltalma görög katolikus templom, Rákoskeresztúri református templom, Rákoskeresztúr-Madárdombi Szent Pál apostol templom.

Fejezetek a 400. tanévet ünneplő Kecskeméti Református Gimnázium történetéből, 1564–2006. Szerk. Szabados László. Kecskemét: Emmaus, 2006. 195 p.

A kötetet a Gimnázium 400. tanéve alkalmából jelentették meg, melyben az iskola történetét feldolgozó tanulmányok és visszaemlékezések olvashatóak: *Szappanos Károly*: A Kecskeméti Református Egyház és iskolái történet 1564–1931; *Soós Tamás*: Iskolán története; *Szabados László*: Kecskeméti Református Gimnázium története 1944-től 1948-ig; *Szabados László*: Kecskeméti Református Kollégium újraindítása; *Kovács Bálint*: Emlékezés a küzdelmes évtizedekre; *Varga*

László: Ünnepi jelentés a Kecskeméti Református Kollégium Újkollégium épülete új oktatási szárnyának átadásán 2002. március 20-án; *Varga László*: Ami már kész, és ami még hiányzik az Újkollégium bővítéséről; *Varga László*: Újkollégium 1909–2004. Egy 95 éves álom megvalósult; A Kecskeméti Református Fiúgimnáziumban végzett tanulók névsora. Az újraindulás után érettségi bizonyítványt szereztek névsora; A Református Gimnázium érettségiző tanulói a jubileumi tanévben; A Református Gimnázium tanulói a jubileumi tanévben; A Református Gimnázium tanárainak névsora a munkába lépésük szerint.

Fodorné Nagy Sarolta: Történelmi lecke: a Magyar Köztársaság és a Magyarországi Református Egyház között 1948-ban létrejött „Egyezmény” megkötésének körülményei és hatása különös tekintettel a nevelésre. Budapest–Nagykőrös: Dunamelléki Református Egyházkerület, 2006. 340 p.

A szerző arra keresi a választ, hogy milyen politikai, gazdasági, társadalmi és egyházi előkörülmények vezettek az egyezmény megkötéséhez, amely az egyházi iskolák megszüntetését jelentette. Az egyezményt 1948. október 7-én írták alá.

Gárdonyi Máté: Bevezetés a katolikus egyház történetébe. Budapest: Jel, 2006. 356 p.

A könyv törzssanyagát a szerzőnek a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola hallgatói számára készített jegyzetei képezik – a korábbi kiadások bővített, kissé átdolgozott változata.

Győri L. János: A magyar reformáció irodalmi hagyományai: kézikönyv református középiskolák számára. Budapest: Református Pedagógiai Intézet, 2006. 252 p.

A szerző felvázolja a reformáció európai megjelenését, kiemelve annak előzményeit, fő irányait és képviselőit. A reformáció magyarországi jelenléte kapcsán szóba kerül az eszmék meghonosodása, a protestáns ortodoxia és a felekezeti küzdelmek kora, a puritanizmus, a magyar protestantizmus a felvilágosodás és a 19. század korában, valamint a reformáció öröksége a 20. században. A következő fejezetben a reformáció és a magyar irodalom kapcsolata kerül szóba, ahol a prédikáció, az imádság, a gyülekezeti ének, a hitvitázó irodalom, a protestáns iskoladráma, a verses bibliai históriák, a jeremiád és a feddő ének fogalmakkal ismerkedhetünk meg. A 4. fejezet arról szól, hogy a reformáció hogyan hatott a magyar nemzettudatra. Az utolsó fejezet egy lexikon, egy szöveg- és feladatgyűjtemény együttese. Itt pl. *Sylvester János, Szegedi Kis István, Farkas István, Dávid Ferenc, Méliusz Juhász Péter, Balassi Bálint, Szenci Molnár Albert, Apácai Csere János, Misztótfalusi Kis Miklós, Szőnyi Benjámín, Kölcsey Ferenc, Ady Endre, Németh László, Szilágyi Domokos* írásait és verseit olvashatjuk.

Horváth Alice: Báthory Miklós váci püspök (1474–1506) élete és kora: a Váci Egyházmegyei Gyűjtemény kiállításán bemutatott tárgyak és dokumentumok katalógusa. Vác: Váci Székesegyházi Kincstár és Egyházmegyei Gyűjtemény, 2006. (Vácegyházmegye múltjából) 90 p.

2006-ban a Váci Egyházmegye nagy reneszánszkori püspökére, Báthory Miklósról emlékezett, akinek halálának 500. évfordulója alkalmából rendeztek kiállítást. Báthory Miklós Itáliában tanult, Bolognában Galeotto Marzio volt tanára, Firenzében pedig Marsiglio Ficino munkáival ismerkedett meg. 1469–1471-ben választott szerémi püspök, 1475-től váci püspök volt. A váci káptalani iskolát főiskolává fejlesztette, melyen neves itáliai professzorok vezetésével az összes tudományt tanították. Szobrászokat, festőket, építészeket hívott városába, mely igazi béke szigete lett a tudományokat és művészeteket kedvelők számára. Janus Pannonius humanista köréhez tartozott, kora számos tudósával levelezett, baráti kapcsolatot tartott fenn többek között Garáda Péterrel és a firenzei újplatonikusok vezetőjével, Marsilio Ficinóval is. Vácott és Nógrád várában reneszánsz stílusban építkezett. Ő is a Sárkány Lovagrend tagja volt, akár csak Vlad Tepeş (Drakula).

Horváth József: A csurgói Szentlélek templom története: fejezetek a római katolikus elemi iskola történetéből. Csurgó: Szentlélek Plébánia, 2006. (A csurgói kistérség templomai) 64 p.

A csurgói Szentlélek templomot valószínűleg a 12. században alapították a johanniták, ahol a 13. században jelentős hiteleshelyi tevékenység folyt. A 16. században a Zrínyi- és a Török-család is igényt tartott erre a birtokra. 1566-ban török fennhatóság alá került, s 1690-ig a hódoltság része lett. A Szent János Lovagok templomát a törökök imaházként használták. A török kiűzése után a protestánsok használták. A 19. században Festetics Kristóf építtette át.

Karácsonyi János: Szent László király élete. Szerk. és a jegyzeteket írta Bárány Attila. Máriabesznyő-Gödöllő: Attraktor, 2006. (Historia incognita. Zsebkönyvek, 14.) 128 p.

Szent László királyaink legnevesebb, legismertebb tagjai közé tartozik. A lovagkirály életét és uralkodását mutatja a neves egyháztörténész: Szent László szülei és gyermekévei, ifjúsága, Magyarország királya és gyarapítója, a magyarok igaz bírása, egyházi alkotásai, családi élete és rokoni kapcsolatai, pártváltotatása, utolsó küzdelmei és halála, lelki élete, valamint ereklyéinek története.

A kötetet Bárány Attila jegyzetei egészítik ki, aki közli az első, 1926-os megjelenés óta eltelt időszak tudományos eredményeit is.

A katolikus egyház 1956-ban. Szerk. Rosdy Pál. Budapest: Új Ember, 2006. 270 p.

A szerzők úgy mutatják be a forradalom és szabadságharc katolikus egyházi vonatkozásait, ahogy a „téma feldolgozottsági foka” ezt lehetővé teszi: tudományos igényű feldolgozásokat, korabeli iratokat, Magyarországon ismeretlen anyagokat és visszaemlékezéseket használtak.

Balogh Margit: A katolikus egyház és a forradalom – Események a források tükrében 1955 őszétől 1956 őszéig. Soós Viktor Attila: „Kedves barátom” – A Központi Szeminárium papjainak és kispapjainak sorsa az 1956-os forradalom alatt és a megtorlás időszakában. Püspökök, papok, szerzetesek és 1956. Mindszenty József a forradalom idején. Szabó Csaba: Mindszenty József politikai végrendelete 1956-ból. Cenzúra nélkül... A magyar piaristák 1956-ban – Forrásgyűjtemény. Romano Guardini: Magyarország – A müncheni egyetem 1957. téli szemeszterének megnyitásakor mondott beszéd. Az emlékezés és értékelés töredékei. A megtorlás.

Kép, képmás, kultusz. Szerk. Barna Gábor. Szeged: SZTE Néprajzi és Kult. Antropológia Tanszék, 2006. 400 p. (Szegedi vallási néprajzi könyvtár, 16.) 78, 82. p.

A kötet a 2002-ben megtartott 6. Szegedi Vallási Néprajzi Konferencia előadásait tartalmazza: 1) Kép, képmás, kultusz: *Szakács Béla Zsolt: Képek kultusza a középkori kódexekben. Kery Terézia: Adorációs kép, dedikációs kép, fogadalmi kép, supplikációs kép. Kísérlet egy középkori ikonográfiai csoport műfaji szétválasztására. Újvári Edit: A középkori Mária-ikonográfia kultikus háttere. A Mária meghoronázása-téma komplexitása. Lángi József: A Köpenyes Mária középkori és barokk ábrázolásai a lónyai református templomban feltára freskó ürügyén. Szilárdfy Zoltán: A szeged-alsóvárosi templom Napbaöltözött-asszony kegyképeinek kultusztörténetéhez. Nátyi Róbert: A szeged-alsóvárosi Havi Boldogasszony templom barokk sekrestyeszekerényének ikonográfiája. Mihály Ferenc: Adatok egy erdélyi kegyzobor és egy kép kegykép történetéhez. Salvador Rodrígez-Becerra: Andalúziai fogadalmi képek. Török József: Egyháztörténelem és szentképek IX. Piusz és XIII. Leó pápasága idején (1846–1903) 2) El-képzés, El-beszélés: Voigt Vilmos: Kép- és kultusz-elméletünk klasszikusa. Pázmány Péter: Őt szép levél. Szikszai Mária: Középkori kísértés- és gyógyítás-történetek az archaikus népi imák és oltári táblaképek tükrében. Kámán Erzsébet: Ótestamentumi motívumok az orosz vallásos népénekekben és a népi metszeteken. Szóke Anna: Írott és képi azonosítók. A képkultusz szerepe a Versec környéki magyarság fennmaradásában. 3) Kép és kultusz: *Hetény János: „Az ő gyógyító ereje benne van!” A Nógrád megyei Karancs-hegy kultuszt ihlető szerepe. Korpics Márta: A képhasználat jelentősége a zarándoklatokon. Jároli József: Egy régi kegykép újjászületése: a gyulai Nádi Boldogasszony. Mislovics Andrea: Szentképek a hajdúdorogi görög katolikus családoknál. Lengyel Ágnes: A 19. század második felében megjelent vallásos ponyvanyom-**

tatványok illusztrációiról. *Limbacher Gábor*: Kép, képmás és kultusz a Palócföldön. *Fábián Gabriel*: Az új engesztelő mozgalom nyomán elterjedt vallásos ábrázolások a Csíki-medencében. *Józsa László*: A kunszentmártoni kereszték mint a könyörgő körmenetek állomásai. *Szacsvey Éva*: Program és tanítás a református templomok mennyezetfestésein. *Béres István*: (Fény)képkultusz. A szakrális megjelenés (vagy annak lehetetlensége) fényképeken.

Keveházi László: Podmaniczky Pál, a misszió professzora. Budapest: Magyar Evangélikus Külmisszió Egyesület, 2006. (Külmissziói kiskönyvtár 5.) 141 p.

Podmaniczky Pál (1885–1949) „a missziói gondolat élenjáró hírvivőjének” életútját, tanításait, írói, tanári, munkásságát, s a misszióról vallott nézeteit ismerhetjük meg.

Kincses Gyula: Görög katolikusok iskolája Pocsajban. Nyíregyháza: Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola, 2006. (Athanasiana füzetek, 13.) 70 p.

Kovács Bálint: A kecskeméti szolgálat évei, 1942–1957. Emlékezés „véres háborús esztendőkre”. Kecskemét: Emmaus, 2006. 135 p.

A kötetben az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulója alkalmából Kovács Bálint kecskeméti lelkipásztori szolgálatának történetéről olvashatunk.

Kulcs templomai: összegyűjt., vál., rend. Oberrecht Kornél. Kulcs: Bakonyi F.: Menyhárt F., 2006. 64 p.

A kötet egy történelmi visszaemlékezés keretében mutatja be a település történetét, annak templomait (a rácalmási plébániatemplom, a kulcsi református templom), kápolnákat (a kulcsi kápolna és a lórévi Zichy-kápolna).

Leclercq, Jean: Clairvaux-i Szent Bernát: történelmi portré. Budapest: Kairosz, 2006. 199 p.

Clairvaux-i Szent Bernát (1090–1153) a ciszterci szerzetesi közösség második nemzedékéhez tartozott, s korának legjelentősebb egyházi írója, a misztikus meditáció képviselője. Életének utolsó éveiben gyakorlatilag ő kormányozta az egész kereszténységet, rendeleteket diktált a pápának, s nagy szerepe volt az újabb kereszties háború meghirdetésében. Nem kevesebb ő, mint egy idő előtt érkezett nagy inkvizitor – írta róla Jacques Le Goff, a neves francia egyháztörténész. III. Sándor pápa 1174-ben szentté avatta, VIII. Pius pápa pedig 1830-ban az egyházdoktorok sorába iktatta. A könyv 1989-ben jelent meg Párizsban Bernát születésének 900. évfordulójára.

Levárdy Ferenc: Pécs, belvárosi plébániatemplom. Budapest: TKM Egyes., 2006. (Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára, 297.) 15 p.

A pécsi belvárosi plébániatemplom helyén a középkorban a gótikus Szent Bertalan-plébániatemplom állt. A törökök a 16. században elfoglalták a várost, s szokásuknak megfelelően ezt a templomot is átalakították, dzsámit emeltek itt Allah és prófétája tiszteletére – ez volt a Gázi Kászim-dzsámi. Az eredeti templom a 13. században épült, amely a 15. században már gótikus volt. A hódoltság megszűnésével a dzsámik, s így a pécsi is, ismét keresztény templomok lettek, átépítették azokat. 1686-ban a jezsuitáké lett, 1813-ban pedig a ciszterciek, majd végül a belvárosi plébánia közössége kapta meg. Ez a pécsi templom a legjelentősebb magyarországi török műemlékeink közé tartozik.

A magyar egyháztörténet-írás forrásadottságai: egyháztörténeti kutatások levéltári alapjai különös tekintettel a pécsi egyházmegyére. Szerk. Varga Szabolcs, Vértesi Lázár. Pécs: Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola Pécsi Egyháztörténeti Intézete, 2006. (Seria historiae dioecesis Quinqueecclesiensis, 2.) 184 p.

A Pécsett 2005. szeptember 26-án az „Egyháztörténeti források – levéltárak” címmel rendezett konferencia előadásainak szerkesztett anyaga olvasható a kötetben. *Katus László*: Előszó.

Erdélyi Gabriella: Társadalom és egyház a késő középkori Magyarországon: új források, új utak. *Fazekas István*: A magyar egyháztörténetre vonatkozó források a bécsi levéltárakban. *Molnár Antal*: A hódoltsági katolikus egyháztörténet forrásai. *Horváth Richárd*: A Győri Egyházmegyei Levéltár. *Tengely Adrienn*: A pécsi egyházmegye területén élő nem katolikus felekezetek történetére vonatkozó egyházi levéltári források. *Dujmov Milán*: A dunántúli szerbekre vonatkozó szerb ortodox egyházi források. *Siptár Dániel*: A pécsi domonkosokra vonatkozó források a rend római központi levéltárában. *Gózsy Zoltán*: Az egyháztörténet 18–19. századi forrásai a dunántúli megyei levéltárakban. *Varga Szabolcs*: A plébániai levéltárak forrásértéke a pécsi egyházmegyében. *Gárdonyi Máté*: Az egyháztörténet 20. századi forrásai. *Spannenberger Norbert*: Gondolatok a 20. századi magyar egyháztörténet módszertani feldolgozásához.

Magyar református egyházak javainak tára: a határontúli református gyülekezetek templomai, felszerelési tárgyai, könyv és iratanyaga. Főszerk. Tenke Sándor. Budapest: Országos Református Gyűjteményi Tanács, 1999–. 9. köt. Szlovákiai Református Keresztény Egyház. Ungi Egyházmegye 1. Szerk. P. Szalay Emőke. Szerzők Felhősné Csiszár Sarolta. 2006. 256 p.

A sorozat immár kilencedik kötete a sorozat utolsó nagy egységéhez, a Felvidék gyülekezeteinek számbavételéhez érkezett el. Jelen kötetben a szerzők a hagyományos szerkezetet követik: az ungi egyházmegye gyülekezeteinek betűrendes bontásában közreadják a templomok, a klenódiумok, a felszerelési tárgyak, a jelentősebb könyv- és iratanyagok leírásait és fotódokumentációját. Ezt követik a szórványgyülekezetek, valamint a megszűnt gyülekezetek adatai.

Mályusz Elemér: A türelmi rendelet: II. József és a magyar protestantizmus. Szerk. Kaszás Orsolya. Máriabesnyő-Gödöllő: Attraktor, 2006. (Historia incognita. 1. sorozat, Történettudomány, 21.) 652 p.

A XX. századi magyar történettudomány elfeledett munkáit bemutató sorozat jelen kötete a magyar protestantizmus nagy sorsfordulóját, II. József türelmi rendeletét elemzi. Mályusz Elemér ezen munkája is az 1939-es, első megjelenése óta alapműnek számít a történészek körében.

Mittelalterliche lateinische Handschriftenfragmente in Sopron. Hrsg. von Edit Madas et al.; unter Mitw. von Katalin Fülep [et al. Budapest: Akad. K., cop. 2006. (Fragmenta et codices in bibliothecis Hungariae, 5.) 600 p., 52 t.

A *Fragmenta Codicum* nevű, s az Országos Széchényi Könyvtár keretében belül működő kutatócsoport a magyarországi könyvtárakban és levéltárakban fennmaradt középkori latin kódextöredékeket tárja fel. Elsőrendű feladata a kódextöredékek és teljes kódexek tudományos feldolgozása, katalogizálása és az eredmények katalógusokban és tanulmányokban való közzététele. Ezen forrásanyag alapján lehetővé válik középkori írásbeliségünk és könyvkultúránk pontosabb megismerése. A kodikológusok a sorozat ötödik kötetében a soproni gyűjtemények darabjait veszik számba.

Montalembert, Charles Forbes: Árpád-házi Szent Erzsébet tübingi hercegné élete. Budapest: Új Ember, 2006. 402, [4] p.

Árpád-házi Szent Erzsébet (1207–1231) II. András magyar király és Merániai Gertrúd gyermeke volt. Alig múlt négy éves, amikor a tübingi tartománygróf fiának jegyeseként Wartburgba, a lovagi kultúra híres központjába vitték. 1221-ben lett az ifjú tartománygróf, IV. Lajos felesége. Boldog házasságából három gyermek született. 1227-ben Lajos keresztes hadjáratra indult, de útközben a seregben kitört járványnak áldozatul esett. Az özvegy Erzsébet Wartburg várának elhagyására kényszerült. Férje hamvainak hazaszállítása és eltemetése után Marburg város lett végleges lakóhelye. Jövedelméből kórházat építtetett, utolsó éveit betegek, nyomorultak ápolásának, szegények gondozásának szentelte. Minden anyagi javától, emberi kötődéseitől megfosztva halt meg. A csodált és kedvelt tübingi hercegnő kultusza igen gyorsan terjedt el a latin kereszténység egész területén. Életének latin és népi nyelven írt történetei, prédikációk és him-

nuszok dicsőítették tetteit és csodáit, idézték példáját Németországtól Itáliáig, Franciaországtól Hispániáig, Magyarorszáig. Alakjában olyan eszményt mutattak be, amely tökéletesen megfelelt a kor legszebb ideáljának, amely az emberi értékek fő helyére a karitást, az emberszeretet erényét helyezte. 1325-ben IX. Gergely pápa avatta szentté. (Jónás Ilona)

A nyíregyházi Görög Katolikus Általános Iskola jubileumi emlékkönyve az iskola fennállásának 200. évfordulóján. Szerk. Szabó Bernát Sándorné, Szabóné Sándor Gabriella. Nyíregyháza: nyíregyházi Görög Katolikus Általános Iskola igazgatósága, 2006. 98 p.

A nyíregyházi Görög Katolikus Általános Iskola 2006-ban ünnepelte bizonyítható működésének 200. évfordulóját, ugyanis 1806-ból származik az első biztos adat arról, hogy Nyíregyházán görög katolikus iskola működött. Jelen kis kötet ezen szép alkalomból jelent meg.

Orbán Ferenc: A magyarországi ortodox zsidóság története. Budapest: Makkabi, 2006. 100 p.

A szerző a következő fejezetekben dolgozza fel témáját: Történelmi előzmények, az ortodoxia kialakulása, Az ortodox szervezet megalakulása, A Budapesti Autonóm Orthodox Izraelita Hitközség, Újjászerveződés a holokauszt után, A jelenlegi helyzet.

A Pápai Református Kollégium diákjai, 1585–1861. Szerk. Köblös József; mtársak Bene András, Hudi József, Köblös József, Kránitz Zsolt, Mezei Zsolt. Pápa: Pápai Református Gyűjtemények, 2006. (A Pápai Református Gyűjtemények kiadványai. Forrásközlések, 9.) 1060, XI p.

A hazai iskolatörténet, oktatás alapvető forrásai közé tartoznak az adott iskolák tanulói névsorai. A legnagyobb hazai protestáns iskolák közül a debreceni, a sárospataki, a kolozsvári, a marosvásárhelyi, a szatmári, a nagyenyedi, valamint a máramarosszigeti és a nagybányai református kollégium diáknévsorai már kiadásra kerültek. A dunántúli régió legjelentősebb protestáns iskolája, a pápai református kollégium is e sorba illeszthető, hiszen jelen kötetrel régi nagy hiányt pótolnak a kötet munkatársai. A kötet első felében a pápai kollégium történetéről olvashatunk (a pápai református kollégium történetének korszakai és a diáktársadalom alakulása, a kollégium felépítése, törvényei, a kollégium diákjainak előmenetele, a diákok társadalma, a kollégium tanárai, a kollégium partikula-hálózata, továbbtanulás magyarországi kollégiumokban és külföldi akadémiákon, a volt diákok további életpályája), majd a nagyobbik részben a diáknévsorokat tanulmányozhatjuk (évenkénti diáknévsorok, beiratkozott tanulók, aláíró diákok, alumnus diákok, testgyakorló diákok, magánvizsgát tett diákok, kollégiumi magántanítók és besztott tanítványaik, kollégiumi osztálytanítók, a kollégiumból kibocsátott iskolamesterek és segédtanítók).

Reformátusok Budapesten: tanulmányok a magyar főváros reformátusságáról. Szerk. Kósa László; a szerk. mtársa Kiss Réka. Budapest: Argumentum: ELTE BTK Művelődéstörténeti Tanszék, 2006. 2 köt. (Az ELTE BTK Művelődéstörténeti Tanszék kiadványai, 4.) 764, 778–1571. p.

A kötetben olvasható tanulmányok a Budapest területén élő reformátusokkal foglalkozik társadalomtörténeti és művelődéstörténeti szempontból. A főbb fejezetei: I. A reformátusok Budapest társadalmában, II. Egyházszervezet, III. Egyházközségek, IV. Kiemelkedő lelkészegyéiség, V. Az egyház életében jeles szerepet vállaló családok és világiak, VI. Kulturális és társadalmi szerepvállalás (oktatás, egyesületek, alapítványok, szeretetintézmények, tudományos gyűjtemények, az azonosság tudat ápolása, sajtó), VII. Felekezeti közti kapcsolatok, VIII. A közelmúlt.

Ruth, Kurt: A nyugati misztika története. 1. köt. A patrisztikus alapok és a 12. század szerzetesi teológiája. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2006. 468 p.

Az irodalomtudós, germanista Kurt Ruth „teológiai kompetenciával” írta meg misztikatörténetét, s ez az egyetlen ilyen témájú európai mű. Munkáját a szerző irodalom- és misztikafelfogása te-

szí érdekessé, ugyanis az irodalom történetét a szövegek hagyományozásának történeteként értelmezi, s a misztikus irodalom vizsgálata során élénk figyelmet fordít a hagyományozás folyamatára. Részletesen elemzi a misztikus írásokat, s beszámol a kutatások eredményeiről. Négykötetes munkája első része: a keresztény ókor azon személyeit mutatja be, akik ugyan maguk nem misztikusok, de nagy szerepük volt a misztika kibontakozásában; továbbá áttekinti a középkor derekánál igen gazdag szerzetesi misztikáját: *I. rész:* a nyugati misztika patrisztikus alapjai: Dionüsziosz Areopagitész, Aurelius Augustinus, Johannes Cassianus, Julianus Pomerius, Nagy Szent Gergely. *II. rész:* a korai és az érett középkor latin nyelvű misztikája: Johannes Eriugena, I. és II. Guigo, Clairvaux-i Szent Bernát, Saint-Thierry Vilmos, Szentviktori Hugó, Szentviktori Richárd.

Ruth, Kurt: A nyugati misztika története. II. köt. A 12. és a 13. századi női misztika és az első ferencesek misztikája. Bp.: Akadémiai Kiadó, 2006. 608 p.

A kötet első felében a beginamisztika főbb alakjait és a kedvelt és kevésbé ismert személyiségeit mutatja be, a másodikban pedig a ferences misztika történetét. Fejezetei: *III. rész:* az Énekek Éneke népnyelvi magyarázatai a 12. században, Elisabeth von Schönau és Ekbert von Schönau, misztikus asszonyok a lüttichi egyházmegyében, a lüttichi egyházmegyén kívül élő „szent nők” a 13. században, Beatrijs van Nazareth, Hadewijch, A szeretet könyve, Magdeburgi Mechtild, Mechtild von Hackeborn és Gertrud von Helfta, Marguerite Porete; *IV. rész:* az első ferencesek misztikája: Szent Ferenc első társai, Bonaventura, a provanszál *Scala divini amoris*, a ferences spirituálisok misztikája, a ferencesek női misztikája, David von Augsburg.

Santoloci, Quirino: Kalazanci Szent József, a piarista rend alapítója. 2. jav. kiad. Budapest: Kalazancius Tanulmányi Közp., 2006. (Piarista füzetek, 7.) 39 p.

Kalazanci Szent József (1557–1648) alapította meg a korai újkor egyik legnépszerűbb szerzetesi közösségét, a piarista rendet. 1617-ben V. Pál pápa önálló szerzetesi kongregációt hozott létre a Kegyes Iskolák Isten Anyjáról nevezett Páli Kongregációja néven. Ezt XV. Gergely 1621. november 8-án szerzetesrenddé nyilvánította, s ezáltal létrejött a piarista rend. A Kalazancius által 1620/1621 telén megfogalmazott Konstitúcióit a pápa 1622. január 31-én fogadta el, majd április 22-én kinevezte őt a rend generálisává.

A piaristák népszerűségüket új életszemléletüknek, s főként az oktatási rendszerben, tanítási módszereikben bevezetett újításoknak köszönheték.

Szofronij (szerzetes): A Szent Hegy titka: Áthoszi Sziluán (1866–1938) élete, tanításai és írásai. Budapest: Akadémiai Kiadó–Odigitria, 2006. (Odigitria könyvek) 510, [2] p.

Áthoszi Sziluán az áthosz-hegyi és egyben a XX. századi ortodox keresztény lelkeség jeles alakja. Személyes vallomásként megörökített tanításait a nyugati egyházban Szent Ágostonéhoz hasonlítják. Az I. rész tartalmazza életét és tanításait, a II. pedig írásait.

Soós Sándor: Apácamunkák, 17–20. század. Esztergom: Keresztény Múzeum, 2006. 100 p.

Megjelent az esztergomi Főszékesegyházi Kincstárban a Keresztény Múzeum néprajzi vallásos gyűjteményéből 2006. október 20–31. között azonos címmel rendezett kiállítás alkalmából.

Stierlin, Henri: Katedrálisok, templomok és mecsetek. Budapest: Scolar, cop. 2006. (Történelmünk az égből nézve) [62] p.

A hatkötetes különleges sorozat jelen kötetében kihajtható, különleges könyvben többek között a következő épületekről láthatunk légi felvételeket: Szent Simeon-émléktemplom, Az epheszoszi Szent János-bazilika, A konstantinápolyi Hagia Sophia, Mekka, A sziklamecset, A szamarrai nagymecset, Nara: egy tiszteletreméltó buddhista templom, Bayon: az ezerarcú Buddha temploma, Lalibela: a Szent György sziklatemplom, a Pisai Campo Dei Miracoli, a reimsi Notre-Dame, a gdanski Szűz Mária-székesegyház, A sevillai katedrális, a Wat Phra That Doi Suthep – ékszerdoboz egy Buddha-ereklye számára, az elyi Szentháromság-székesegyház.

Tettamanti Sarolta–Batizi Zoltán: Térből térre: a Szent Mihály-templom régészeti kutatásainak eredményeiről. Vác: Önkormányzat, 2006. 28 p.

Vác Főterén található a Szent Mihály-templom. A tér rendezése kutatási lehetőséget adott a helyi múzeum régészeinek. Az eredmények első, rövid összefoglalása olvasható a kis színes füzetben.

Treu, Martin: Luther Márton, a reformátor: kiállításvezető: [vándorkiállítás] Budapest: Luther K., 2003 [!2006]. 75 p.

Luther Márton (1483–1546) reformátor, hitújító, a 16. századi Európa legnagyobb hatású szellemi mozgalmának, a reformációnak az egyik legjelentősebb kezdeményezője volt. A kötet a Budapesti Történeti Múzeumban 2006. szeptember 18-án megnyitott kiállítás segédanyaga – halálának 460. alkalmából.

Türks, Paul: Néri Szent Fülöp, az öröm prófétája. Budapest: Kairosz, 2006. 281 p.

Néri Szent Fülöp (1515–1595) egy ún. oratóriumot hozott létre. Az oratoriánus papok és testvérek itt élő tagjaiból jött létre az „Oratórium Kongregációja”, amelyet 1575-ben hagyott jóvá a pápa. Mikor Fülöp is ide költözött, akkor megvilágosodott előtte hivatása és feladata: a klérus azoknak a világi keresztényeknek a példáján épüljön, akik a világban helyzetüknek megfelelően élik a tökéletesség életét. A népet azután a belsőleg megújult papság fogja elvezetni a keresztény életre. Ebbe a klérusba tartoznak az ő fiai, akik világi papok fogadalom nélküli közösségében élnek együtt. Loyolai Ignáccal, Xavéri Ferencsel és Avilai Terézszel együtt 1622-ben avatták szentté.

Vallási néprajz. Budapest: ELTE, 1985 [1986]–. 13. köt. Tanulmánykötet: 250 éves a konfirmáció Magyarországon: tudományos konferencia a Magyarországi Evangélikus Egyház Néprajzi Munkacsoportja, az Evangélikus Országos Múzeum, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Folklore Tanszéke, az MTA-ELTE Folklor Szövegelemzési Kutatócsoportja rendezésében, 2005. március 31–2005. április 1.; „Teljesedjetek be szentlélekkel...”. Áldozócsütörtök és pünkösöd az evangélikus közösségekben. Tudományos konferencia a Magyarországi Evangélikus Egyház Néprajzi Munkacsoportja, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Folklore Tanszéke, az MTA-ELTE Folklor Szövegelemzési Kutatócsoportja rendezésében, 2006. május 24. Szerk. Veres Emese-Gyöngyvér. 2006. 166 p.

Néhány, a kötetben olvasható egyháztörténeti jellegű tanulmány: *Kertész Botond*: A magyarországi evangélikus konfirmáció története. *Voigt Vilmos*: Katekizálás, konfirmáció, vizitáció, művelődés. *Tátrai Zsuzsanna*: „Meghozta az Isten piros pünkösöd napját...” *Krupa András*: Az evangélikus szlovákok mennybemenetel ünnepi és pünkösdi hagyománya. *Tabajdi Zsuzsanna*: A pünkösöd ünnepkör szokásai, különös tekintettel a Nógrád megyei evangélikusok hagyományaira. *Lakatos-Bakó Melinda*: A zöldágazás a szászföldi falvakban. *Voigt Vilmos*: A pünkösöd összehasonlító vallástudományi szempontból. *Veres Emese-Gyöngyvér*: Kásaünnep és zöldfarsang a barcasági csángóknál.

Varga Mária: A szeretet leányai: a sárvári Páli Szent Vince Szerzetesrend irgalmas nővéreinek története, 1865–1950. Sárvár: Önkormányzat, 2006. 137 p.

A nővérek 1865-ben érkeztek Grácból Sárvárra, s kezdték meg működésüket a városban. Alig 100 évig maradhattak, hiszen 1950-ben megkezdődött a szerzetesrendek feloszlata. A rendelet értelmében a sárvári 14 nővérnek is el kellett hagyniuk szerzetüket.

A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai. Szerk. Diós István. 2. kiad. Budapest: Szent István Társaság, 2007. (Szent István kézikönyvek 2.) 980 p.

A forrásértékű kézikönyv a magyar könyvpiac egyik hiányának számít, ezért is adta ki újra a jubileumi évben a Szent István Társaság – immár javított fordításban. Az új kiadást bőséges fogalmi mutató egészíti ki, valamint tartalmazza az Egyházi Törvénykönyvet, a Katolikus Egyház Katekizmusát és II. János Pál pápa írásos megnyilatkozásait.

Banfi, Florio: Itáliai magyar emlékek. A kiegészítéseket és javításokat szerk. Sárközy Péter; fotók, képaláírások Horváth Zoltán György. Budapest: Romanika, 2007. (A Szent Korona öröksége 10/a) 495 p.

Az évezredes itáliai magyar jelenlétnek számtalan jelentős helyszíne és tárgyi emléke volt, amelyekből rengeteg ma is megtekinthető a legjelentősebb műemlékektől a legeldugottabb falvakig Itália-szerte: magyar szentek freskói, magyar és Magyarországhoz kötődő személyiségek, események ábrázolásai, Magyarországra utaló feliratok, emléktáblák sokasága. Egy Itáliában élt magyar kutató Florio Banfi néven publikálta gyűjtését 1941-ben, amelyet egy kutatócsoport az elmúlt években ellenőrzött, kiegészített és kijavított.

Bartusz-Dobosi László: Jezsuiták és conquistadorok harca az indiánokért a XVII–XVIII. században: különös tekintettel a magyar jézustársasági missziós atyák levelezéseire és úti leírásaira. Budapest: Szent Gellért Kiadó, 2007. 112 p.

A XVII. század közepétől jelentek meg a latin-amerikai misszionáriusok között olasz, francia, belga, német és magyar hithirdetők. Ezekben a missziókban az indiánok között kezdetben csak spanyol és portugál rendtagok vettek részt. Az osztrák rendtartomány 1754. évi katalógusa szerint 54 rendtag szolgált a tengeren túl, ebből a munkából a magyar atyák is kivették a részüket. A kis kötetben bevezetésképpen Paraguay történetéről, a jezsuiták ottani működéséről olvashatunk; a továbbiakban a szerző közli a „Catalogus personarum et officiorum provinciae Austriae” missziós listáját, s bemutatja a magyar rendtagok életét, ottani munkáját.

Bazilika, 1856–2006. Kiállítás az esztergomi főszékesegyház felszentelésének 150. évfordulója alkalmából: Keresztény Múzeum, Új Képtár, Esztergom, 2006–2007. Rend. Cséfalvay Pál, Kontsek Ildikó. Esztergom: Keresztény Múzeum, 2007. 104 p.

1856-ban szentelték fel az esztergomi főszékesegyházat, a Bazilikát, Magyarország rangban és nagyságban legnagyobb templomát. A megrendezett kiállítás az ünnepi rendezvénysorozathoz kapcsolódott, s az esztergomi egyházi gyűjtemények anyagából: a Főszékesegyházi Kincstár és Könyvtár, a Prímási és Káptalani Levéltár, a Keresztény Múzeum, valamint a városi Balassi Bálint Múzeumból kölcsönzött műtárgyakból épült fel. A kiállítás a klasszicista, historizáló épület előtörténetét mutatja be a középkortól a Mária Terézia és Barkóczy Ferenc érsek idején tervezett barokk székesegyházig, illetve a rövid ideig fennálló „honvéd” templomig. A kiállításon megtekinthetők a 19. századi tervezés során felmerült elképzelések és a kivitelezés folyamán történt változtatások, az építés menete és a szentelési ünnepség liturgikus tárgyai, ábrázolásai is.

Békés Enikő: A bíboros. Jean-Marie Lustiger. 2. átd., bőv. kiad. Budapest: Kairosz, 2007. 438 p.

Jean-Marie Lustiger (1926–2007) Párizs huszonhetedik érseke, egyben a Szajna-parti város püspöke is. Aaron Lustiger Sziléziából bevándorolt lengyel zsidó család gyermekeként született Párizsban. A II. Világháború alatt 14 évesen megkeresztelkedett, és felvette a Jean-Marie nevet. Iskoláit Párizsban és Orléans-ban végezte el. 1954-ben szentelték pappá, ezt követően egyetemisták pasztorációjával foglalkozott, majd 1969-től egy párizsi plébánia vezetését bízták rá. II. János Pál pápa 1979-ben kinevezte Orléans, egy évvel később pedig Párizs érsekévé. A bíboros 24 éven át, 2005-ig állt Franciaország legnagyobb egyházmegyéje élén. 1983-ban kapott bíborosi rangot,

1995-től tagja volt a Francia Akadémiának. Lustiger a papképzést új alapokra helyezte. Megkülönböztető figyelemmel kísérte a keresztények és a zsidók közötti kiengesztelődést. Hivatalának utolsó éveiben számos új templomot építtetett a francia fővárosban. Az ő nevéhez fűződik a KTO, egy katolikus tévéállomás létrehozása is. Életrajzírói és méltatói a francia egyház és az egyetemes egyház egyik legmeghatározóbb személyének tartják.

Biczó Zalán: „Bemegyek szent templomomba.” A XX. században épült templomok a Győri Egyházmegyében. Győr: „Szentlélek” Templom és Otthonfenntartó Alapítvány, 2007. 248 p.

A kötetben a Győri Egyházmegyében a XX. században felépített templomokról, azok történetéről, az építkezés menetéről, körülményeiről, a felszentelésről olvashatunk. Az egyes leírások után szerepel a templomépítő plébános rövid életrajza, a templomról írott híradások jegyzéke.

Bikfalvi Géza: Magyar jezsuiták történeti névtára, 1853–2003. Szerk. Zombori István. Budapest: METEM, 2007. (METEM-könyvek 53.) 279 p.

A magyarországi jezsuita levéltárak anyagai közül is sok fontos anyag tűnt el, pusztult el az elmúlt 150 évben is. A most megjelent összeállítás e hiányon próbál enyhíteni. „A kötet természetesen folytatása kíván lenni P. Lukács László SJ *Catalogus generalis seu Nomenclator biographicus personarum Provinciae Austriae Societatis Iesu (1551–1773)*” című munkájának, mivel hasonló alapokon épül fel. A változásokat követve kicsit részletesebb és pontosabb az egyes működési területek megjelölésénél. Az egyetlen lényeges különbség, hogy a jelen munka tartalmaz katalógusokon kívüli adatokat is.

Brandt, Hartwin: Nagy Konstantin, az első keresztény uralkodó. Budapest: Gabo, cop. 2007. (Királyi házak) 266 p.

Hartwin Brandt olvasmányos műve nem egy szent életrajzát tárja elénk, hanem egy meglepő karrier történetét meséli el. Konstantin uralkodása alatt a kereszténység lett az államvallás a Római Birodalomban, amellyel egy több évezredes új, kulturális korszak vette kezdetét.

Dankó Katalin, J.: Karcsa, református templom. Budapest: TKM Egyesület, 2007. (Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára 572.) 16 p.

Szent István király ismert templomépítési törvényének emléke lehet e román stílusú karcsai rotunda. A legkorábbi írott források 12. és 13. századiak. Az 1873-as tűz után Schulek Frigyes terve alapján végezték el a helyreállításokat 1896-ban. A mai templom szentélyét alkotó korai kis templom egy zárt csoportba tartozik Kiszombor (Csongrád megye) és Gerény (Ukrajna) templomával. Ez a típus, amely kívülről kerek templom, belülről hatszögű, középterű hat boltozott félköríves fülkével, egyedülálló, s eltér a többi magyarországi rotundától. A karcsai kerek templom formai és díszítő elemei bizánci jellegűek, elterjedésükben a keleti kereszténységnek lehetett jelentős szerepe. Kis mérete ellenére is monumentális terű. Marosi Ernő művészettörténész megkérdőjelezi, hogy valóban falusi egyházként, s nem pedig különleges funkciók betöltésére épült-e a karcsai kerek templom.

Dercsényi Dezső–Valter Ilona–Bozóki Lajos: Zsámbék, templomrom. Budapest: TKM Egyesület, 2007. (Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára 184.) 19 p.

Az 1886-ban megkezdett ásátások során újra előkerült az ún. „falusi templom” a rom főhajójában. A mostani feltárás a padlószint alatt egy még korábbi templom falrészletét találta meg. A „falusi templom” korát a benne található sírok alapján lehetett meghatározni, s ezek a 11. századra utalnak. A zsámbéki háromhajós, három pillérpárossal tagolt és bazilikás rendszerű monostor. A 13. századi monostortemplom az ekkor emeltek között a legjelentősebb. Számos elrendezésbeli sajátosságában megegyezik Lebény és Ják bencés, Türje premontrei templomával, de nem azonos építőiskola műve. Egyedülálló azonban főszentélyének két ablaksorral való megvilágítása. Belső tere közelebb áll a gótikus térídeálhoz, mint kortársaié. Az erdélyi Kerc cisz-

terci apátsági templomával rokonítható. Elmondható, hogy a közép-európai korai gótikus építészetnek széles körben elterjedt stílusával azonos. Az épületegyüttes a 18. századra teljesen leromlott, a 19. század vége óta pedig már csak egy romhalmaz.

Dictionarium 1604. Szenci Molnár Albert szótára. Az Országos Széchényi Könyvtár és a Károli Gáspár Református Egyetem tudományos ülésszaka, 2004. október 29. Szerk. Szabó András. Budapest: OSZK, Osiris, 2007. 293 p.

2004-ben volt négy száz esztendeje, hogy Nürnbergben megjelent Szenci Molnár Albert latin-magyar, magyar-latin szótárának első kiadása. Az évforduló alkalmából az Országos Széchényi Könyvtár és a Károli Gáspár Református Egyetem Régi Magyar Irodalmi Tanszéke konferenciát rendezett. A kötet ennek a konferenciának az előadásait (bővebb formában) tartalmazza: *Szathmári István*: Mennyiben szolgálták Szenci Molnár Albert szótárai a magyar irodalmi nyelv (sztenderd) létrejöttét? *Pusztai Ferenc*: Szenci Molnár Albert szótárának lexikai és lexikográfiai képe. *Imre Mihály*: Kortárs lexikográfiai elméletek érvényesülése Szenci Molnár Albert szótárkiadásában. *P. Vásárhelyi Judit*: Adalékok Molnár Albert *lexicon*ának függelékéhez. *Paczolay Gyula*: Közmondások és szólások Szenci Molnár Albert szótáraiban. *Szabó András*: Szótárak és lexikonok Strassburgban, illetve Herbornban. *Viskolcz Noémi*: Elias Hutter, a *Dictionarium latinoungaricum* nyomdása. *Sebők Marcell*: A vándorló humanista támogatása: Szenci Molnár Albert és a patronálás kérdései a magyar-latin szótár kapcsán. *Gömöri György*: 17. századi Szenci Molnár-kiadványok Angliában. *Szelestei Nagy László*: Adalék a magyar nyelv Calepinus szótárába kerüléséről. *Vladár Zsuzsa*: Szenci Molnár Albert grammatikájának lehetséges forrásai. *Szentpéteri Márton*: A költői játék ismeretelméleti szerepe a korai újkorban – adalékok a *Lusus poetici* értelmezéséhez. *Kecskeméti Gábor*: Pécsi Király Imre retorikája és Szenci Molnár Albert.

A domonkos rend Magyarországon. Szerk. Illés Pál Attila, Zágorhidi Czigány Balázs. Piliscsaba–Budapest–Vasvár: PPKÉ BTK–METEM–DRGY, 2007. (Művelődéstörténeti műhely. Rendtörténeti konferenciák 3.) 573 p.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának Új- és Legújabbkori Történeti Tanszékének szervezésében rendezték meg 2003-ban *A domonkos rend kultúráteremtő szerepe az újkorban* című konferenciát. Az ott elhangzott előadások többsége elolvasható a kötetben, s ki is egészült néhány olyan dolgozattal, amely 2003-ban a *Kolostorok, szerzetesek, szentek* című vasvári rendtörténeti konferenciára készült, valamint néhány további munkával.

Magyar domonkos szentek: Ireneusz Wysokiński OP: Boldog Szádok domonkos szerzetes személyazonosságával kapcsolatos kérdések; *Madas Edit*: Boldog Csáki Móric; *Deák Viktória Hedvig OP*: Árpád-házi Szent Margit csodái.

Domonkosok a középkori és a korai újkori Magyarországon: Györkös Attila: Magyar vonatkozású domonkos rendi történetek a XIII. században; *Szónyi Tamás*: A magyar domonkos rendtartomány egykori levéltárának középkori oklevelei; *Ireneusz Wysokiński OP*: A középkori magyar domonkos rendtartomány felbomlása; *Tóth István György*: Domonkos misszionáriusok a török kori Magyarországon és Moldvában.

Domonkosok a XIX–XX. században: Illés Pál Attila: Az „osztrák–cseh–magyar” domonkos provincia a XIX. század második felében. *Magyar Marietta Mirjam OP*: Az Árpád-házi Szent Margitról nevezett domonkos nővérek; *Zágorhidi Czigány Balázs*: Rendi élet a XIX–XX. század fordulóján Glasics Egyed OP krónikája nyomán; *Cseszka Éva*: A Magyar Tanácsköztársaság és a domonkos rendházak; *Máté Anita*: Domonkos missziók az amerikai magyarok között; *Soós Viktor Attila*: Badalik Bertalan OP veszprémi püspök internálása; *Česlav P. Šajda OP–Dominik R. Letz OP*: A kassai domonkos kolostor XX. századi története.

Domonkos művelődéstörténet: Sárközy Péter: Magyar kollégium a domonkos alapítású Bolonai Egyetemen; *Szilágyi Csaba*: Michael de Hungaria – Szent Domonkos-rendi szerzetes? *Schwarz Katalin*: A nyulak-szigeti domonkos apácák könyves emlékei; *Szabó Péter*: Fráter György és az alvinci domonkosok; *Maczák Ibolya*: Titkos Értelmű Rózsa; *Deák Viktória Hedvig OP*: Árpád-házi Szent Margit alakja a XX. századi kutatások tükrében.

Domonkos művészettörténet: Szilárdfy Zoltán: Beato Fra Angelico ikonográfiája; *Zakariás János:* Művelődés- és művészettörténeti adalékok Árpád-házi Boldog Margit 1943-as szentté avatásához kapcsolódóan; *Kerny Terézia:* „S. Ladislaus rex Ungariae rosariae ensi obvoluto pugnare solitus”.

Domonkos építészet: Sas Péter: A kolozsvári domonkos templom és kolostor szerepe, jelentősége a város építészetében; *Jósvainé Dankó Katalin:* A sárospataki domonkos kolostor kövei a Vörös-toronyban; *Kiss Gábor:* Újabb adatok a vasvári domonkos kolostor építésztörténetéhez; *Zsámbéky Monika:* Barokk domonkos kolostorok Magyarországon.

Rózsafüzér társulatok: Barna Gábor: Az Élő Lelkifüzér ájtatossága és társulata a XIX–XX. századi népi vallásosságban; *Gyanó Szilvia:* „Ezzel rosszat nem teszünk”; *Horváth Sándor:* Rózsafüzér társulatok Vas megyében.

Domonkosok Európában: Henryk Gapski: A domonkos rend újkori elterjedése Kelet-Közép-Európában (XVI–XVIII. század); *Nagy Kornél:* Congregatio fratrum uniatorum armenorum: örmény domonkosok Örményországban és Kelet-Európában. *Botos Máté:* Egy domonkos közigazdász: Albert Maria Weiss OP; *Damián Némec OP:* A cseh domonkos rendtartomány története a kommunista rezsim idején; *Paweł Biszewski OP:* A lengyel provincia sajtója a XX. században.

Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei XIII. Főszerk. Szögi László. Budapest: ELTE Egyetemi Könyvtár, 2007. 226. p.

Knapp Éva: A történeti gyűjtőkörök funkcionális változatai. Hatáskör – gyarapítás – együttműködés. *Földváry Miklós István:* A középkori Magyarország ordináriuskönyvei. *Tóth Péter:* Újabb kódextörédek az Egyetemi Könyvtárban. *Domokos György:* Petrarca, Petrarca kutatói és egy Petrarca-rajongó az Egyetemi Könyvtár Ant. 7000 jelzetű antikvájában. *Farkas Gábor Farkas:* Sidus Julium és Dudith András. *Bene Sándorné:* 16–17. századi protestáns kiadványok az Egyetemi Könyvtárban. *Boross Klára:* A pozsonyi humanista kör könyvei az Egyetemi Könyvtár antikva gyűjteményében. *Bibor Máté János:* A kéziratos és a nyomtatott könyv. *Székely György:* Felsőfokú művelődés Magyarországon a XII–XIII. században. *Horváth Pál:* Egyetem-jogi kultúránk ősforrásai. A korai reneszánsz studium generale-ja. *Szuromi Szabolcs Anzelm:* A középkori egyetemek létrejötte és az egyetemi oktatás megszületése.

Emlékkötet Zichy Gyula tiszteletére. Szerk. Horváth István, Kikindai András. Budapest: Historia Ecclesiastica Hungarica Alapítvány; Pécs: Pécsi Püspökség, 2007. (Egyháztörténeti tanulmányok a pécsi egyházmegye történetéből, 2.) 181 p.

Zichy Gyulát 1905-ben nevezték ki pécsi püspöknek, s húsz éves püspöki szolgálata az egyházmegye egyik jelentős korszakának számít. A tiszteletére írott tanulmányok olvashatók a kötetben: *Mayer Mihály* megyéspüspök köszöntője. *Nagy Imre Gábor:* Pécs város közgyűlése és Zichy Gyula püspök kapcsolata. *Pohánka Éva:* Zichy Gyula és a Pécsi Egyetem alapítása. *Kicsindi Edina:* A pécsi egyházmegye és a külföldi Zichy Gyula püspöksége alatt, különös tekintettel az afrikai missziókra. *Tengely Adrienn:* „A teljes szabadság és önállóság napja reánk virradt...” Az egyházak véleménye az Őszirózsás Forradalomról 1918. novemberében. *Horváth István:* A rácbólyi és az idamajori püspöki birtok megpróbáltatásai a szerb megszállás idején. *Lakatos Andor:* Gróf Zichy Gyula a kalocsai érseki széken (1923–1942). *Spanenberger Norbert–Vonyó József:* Felekezeti béke és társadalomszervezés. *Bánkuti Gábor:* A pécsi Pius Kollégium államosítása.

Györe Pál: Út menti keresztok Abonyban. Abony: Abonyi Lajos Múzeumi Alapítvány, 2007. (Abonyi Szemle, 1.) 80 p., ill.

A keresztok „élő jelei elődeink vallásosságának”, s ezen abonyi, vallásos jeleket gyűjtötte össze Györe Pál. A keresztokról készült színes fotók mellett az azokról készült ismertető olvasható.

Hegyeshalmi Hajnalka: A pilisszentiváni római katolikus templom története = Geschichte der römisch-katholischen Kirche von Sanktiwan. Pilisszentiván: Német Nemzetiségi Önkormányzat, 2007. 60 p.

Pilisszentiván története a XVIII. század eleje óta ismert, azonban több dolog is arra enged következtetni, hogy korábban is állt már itt templom. 1724-ben jelentek meg az első német telepesek, s megkötötték a települési szerződést a birtokosokkal (Ágoston-rendi szerzetesek). A német családok letelepedése óta már közel 60 év telt el. Az emberek munkájukkal, a semmiből előteremtettek annyit, hogy hozzákezdhessenek egy templom felépítéséhez. Ekkorra a falu lakossága már kb. 400 főre gyarapodott, akik szinte kivétel nélkül német származású, mélyen vallásos katolikusok voltak. A templom építésével a neves budai Nepauer Mátét bízták meg, aki 1780-ban elkezdte az építkezést. 1796-ban készült el. 1914-ben került sor a templom megnagyobbítására és a kórus átalakítására. Ezzel a templom elérte mai méretét és formáját.

Historicus Societatis Iesu. Szilas László Emlékkönyv. Szerk. Molnár Antal, Szilágyi Csaba, Zombori István. Budapest: METEM, 2007. (METEM-könyvek 62.) 108 p.

Szilas László 2007-ben ünnepelte 80. születésnapját, ezen alkalomból jelent meg a tanulmánykötet, melyben hat témakörbe rendezve olvashatók a tisztelgők írásai Lukács János SJ tartományfőnök előszava és köszöntője után: 1) Magyar jezsuita történészek Rómában 1950 után: *Molnár Antal*: Beszélgetés Szilas László jezsuita egyháztörténésszel. Szilas László SJ életrajza. Szilas László SJ bibliográfiája 1963–2006. *Szilas László SJ*: Polgár László SJ, a könyvszész (1920–2001). *Molnár Antal*: A római magyar iskola (Magyar jezsuita történészek Rómában 1950 után). – 2) Kora újkori eszmetörténet és vallásosság: *Szabó Ferenc SJ*: Pázmány Péter eredetisége Szent Tamás követésében és a kegyelemvitában. *Szilágyi Csaba*: Szántó (Arator) István vitája Roberto Bellarminóval. *Monok István*: Az alsópapság szerepe az európai szellemi áramlatok befogadásában a kora újkori Magyarországon. *Fazekas István*: Kecskeméthy János (1663–1713). Vnások egy magyar jezsuita portréjához. *Baán István*: Adalékok a jezsuiták tevékenységéhez a magyarországi rutének uniója terén. *Fülep Katalin*: „Hitömmel pötsétlem...” 1775. – 3) Oktatás: *Thomas M. McCoog SJ*: Törekvések az egyetértésre és kölcsönös tiszteletre. Angol jezsuiták Sevilleában, 1592–1605. *Nemeshegyi Péter SJ*: Keresztény nevelés Japánban a 16–17. században. *Bikfalvi Géza*: A jezsuita oktatás gyakorlata a *Ratio studiorum* szellemében. *Véghseő Tamás*: Pálos misszionáriusok római képzése a 17. században. Vanoviczi János és Benkovich Ágoston a Collegium Germanicum et Hungaricumban. *Tóth Tamás*: Egy jezsuita vezetésű hittudományi kar tervei a két világháború között. *Tempfli Imre*: Quo vadis, papnevelés? – 4) Kultusz történet: *Bitskey István*: Pázmány Péter prédikációja Szent Mártonról. *Szelestei N. László*: A magyarországi Jézus Szíve-tisztelet kezdeteiről. *Szilárdfy Zoltán*: A magyarországi művészet hódolata Xavéri Szent Ferenc előtt. Kultusz történet-ikonográfia. *R. Várkonyi Ágnes*: A kolozsvári Porta Triumphalis 1705. – 5) Jezsuita színjátszás: *Tüskés Tibor–Knapp Éva*: Magyar történelem a német jezsuita színjátékban. *Kilián István*: Színjátékszerű elemek a nagyváradi jezsuiták liturgiájában. *Pintér Mária Zsuzsanna*: A jezsuita ifjúság 17. századi példaképe: Holló Zsigmond. *Czibula Katalin*: A jezsuiták szerepe az európai klasszicista dramaturgiai hagyomány magyarországi elterjedésében. – 6) A kommunista diktatúra szorításában: *András Imre*: Így kezdődött... A külföldre menekült magyar jezsuiták „hazamenése”. *Német László*: Zágon József levelezése két magyar jezsuitával, avagy adalékok a milánói magyar közösség történetéhez. *Gárdonyi Máté*: Kerkai páter „somogyi kísérlete” (1948). *Fejérdy András*: „Az államtikárság legalább 70%-ban a jezsuita rend szemével lát és annak eszével gondolkodik”. A magyar állambiztonsági szervek képe a jezsuitákról.

A jázszzentandrásai templom freskói. Szerk. B. Jánosi Gyöngyi. Jászberény: Hamza Múzeum és Jász Galéria Közalapítvány, 2007. (Hamza Múzeum kiadványai 10.) 56 p.

2006. július 26-tól szeptember 17-ig a Hamza Múzeumban volt látható *A jázszzentandrásai Aba-Novák freskók* című fotókiállítás, melyet a festőművész halálának 65. évfordulója alkalmából rendezett a múzeum. A jászberényi Hamza Studio tagjai számára kiírt fotópályázat anyagából vá-

logatott tárlat a 2005. évi Jászberényi Nyár egyik nagy érdeklődést kiváltó eseménye lett. A kiállítást követően a művek bekerültek egy korlátozott számban megjelenő CD anyagába, mely most színes, képes kötetként kerül a közönség elé. A kiadvány megjelenése hézagpótló, hisz a jászberényi alkotócsoport fotóival bemutatott templombelsőről eddig nem jelent meg színes album. Az albumban helyet kaptak a szintén e templomban található, Chiovini Ferenc festőművész által festett freskók fotói is, melyek korábban sem a kiállítás, sem a CD anyagában nem voltak láthatók. A 79 színes fotográfiát tartalmazó kötetben B. János Gyöngyi, a Hamza Gyűjtemény és Jász Galéria igazgatójának a jászszentandrás templom történetéről, a freskók létrejöttének körülményeiről, Jászszentandrás és Aba-Novák kapcsolatáról, valamint a fotókiállítás megvalósulásáról szóló tanulmánya is olvasható.

A keleti kereszténység Magyarországon. Szerk. Doncsev Toso, Szőke Lajos. Budapest: Lucidus, 2007. (Kisebbségkutatás könyvek) 309 p.

A szerzők ismertetik a szélesebb értelemben vett keleti kereszténység, az ortodoxia és a görög katolikus egyház 1100 éves Kárpát-medencei jelenlétét, a magyarságra gyakorolt befolyását, Bizánc és Róma, Kelet és Nyugat erőterének itteni alakulását a középkorban, a török hódoltság idején, az újkorban és napjainkban. Elemzik a különböző felekezetek és együtt élő népcsoportok egymásra gyakorolt hatását. A teológia, a történettudomány, az egyháztörténet, a művelődéstörténet, a művészettörténet, a zenetörténet és a nyelvészet eszköztárával kívánták megvilágítani múltunknak az eddig nem vagy kevéssé ismert vonatkozásait.

Knapp Éva: Libellus. Válogatott könyv- és könyvtártörténeti tanulmányok. Budapest: Balassi, 2007. 311 p.

Knapp Éva korábban megjelent tanulmányai most egy kötetben olvashatóak: Gilgengart. Egy német nyelvű imádságoskönyv a XVI. század elejéről. – Egy kötet Johann Heinrich Alsted gyulafehérvári könyvtárából. – Patrona Hungariae in coelos Assumpta sub schemate Victricis, Triumphatricis Judith (Nagyszombat, 1690). Egy ismeretlen nagyszombati iskoladráma-program. – Szegények patikája. Egy ismeretlen magyar nyelvű orvosi nyomtatvány 1660-ból. Abgetrocknete Thränen (Nürnberg–Frankfurt, 1698). A máriapócsi kegykép bécsi kultuszának legkorábbi elemei. – Ismeretlen források Otrokocsi Foris Ferenc katolizálásának kérdéséhez. – A barokk kori nyomtatott mirákulumos könyvek jellemzője. – A barokk kori társulati nyomtatványok kiadványtípusai. – Ismeretlen irodalom- és nyelvelméleti munkák a XVIII. század első feléből. – A máriavölgyi pálos kolostor könyvtára a 18. században (Rekonstrukciós kísérlet) – Egy tévesen feltételezett XVIII. századi magyarországi nyomda: Máriavölgy, 1730–1736. – Egy tévesen feltételezett 1484-es magyar nyelvű nyomtatvány eszmetörténeti kapcsolatai a XVIII. század végén. – [Kis István:] Báró Radák Polikséna haláláról készített versek (Kolozsvár, 1804) Egy halotti vers könyvészeti és irodalomtörténeti háttere.

Kósa Judit, N.: The old Jewish quarter of Budapest. Budapest: Corvina, 2007. [32] p.

A VII. kerület egy jól körülhatárolható részén terült el a 19. század második felétől Budapest zsidónegyede, ahol a lakóházakon kívül zsinagóga, rituális fürdő, kóser boltok, műhelyek voltak. A könyv képet ad az épületeken kívül használatukról, valamint a zsidó szokásokról is. A kötet magyar és német nyelven is megjelent.

Kosza László: Írásbeliség és egyházszerkezet: fejezetek a középkori magyar egyház történetéből. Szeged: JATE Press, 2007. (Capitulum 3.) 274 p.

Kosza László egyháztörténész korábban megjelent publikációiból válogatott. Pécsi és kalocsai kutatásaiban „országos fejlődési vonalakat igyekszik kitapintani”, s összehasonlító módszert alkalmazva nemzetközi kitekintést is tesz. Pécs és Kalocsa, illetve a déli területek egyházi intézményeinek történetén keresztül a középkori magyar egyház alapvető kérdéseire szól hozzá. A kötetben olvasható tanulmányok: 1) Székeskáptalanok és kanonokjaik Magyarországon a 12. század elejétől. 2) Egy francia származású főpap Magyarországon. Bertalan pécsi püspök

(1219–1251). 3) Adalékok a székesegyházi alsópapság XIII–XIV. századi történetéhez. 4) Az 1306-os pécsi püspökválasztás. Megjegyzések a pécsi püspökség 14. század eleji archontológiájához. 5) A pécsi székeskáptalan hiteleshelyi pecséthasználata a XVI. század közepéig. 6) Püspöki székhely és városfejlődés. Pécs központi funkciói és vonzáskörzete a 14. század közepéig. 7) A pozsegai káptalan tagjai a XIV. század közepéig. 8) A pozsegai káptalan hiteleshelyi tevékenysége 1353-ig. 9) Az Árpád-kori halászfalutól a püspöki mezővárosig. Mohács a középkorban. 10) Adalékok az esztergomi és a kalocsai érsekség viszonyához a XIII. század elejéig. 11) Esztergom és Kalocsa kapcsolata a 11–12. században. (Az egységes magyar egyháztartomány megosztása). 12) Ciszterci Rend története Magyarországon a kolostoralapításaik idején (1142–1270).

Kulcsár Zsuzsanna: Így éltek a lovagkorban, Nyugat-Európa a XI–XIV. században. Budapest: Helikon, 2007. 318 p.

Kulcsár Zsuzsanna ismeretterjesztő munkája a mindennapi élet eseményein keresztül, „apróságokon” keresztül mutatja be Nyugat-Európa társadalmát, kultúráját és szokásait a XI. és XIV. század közötti időszakban. A mű eredetileg 1967-ben jelent meg, mely ma is a művelődéstörténet egyik alapvető munkájának számít.

Magyar Katolikus Lexikon. Főszerk. Diós István. Szerk. Viczián János. Budapest: Szent István Társaság, 1993–. 12. köt. Seq – Szentl. 2007. XC, 91–1016 p.

A Szent István Társulat legjelentősebb kiadói vállalkozása az utóbbi évtizedben a Magyar Katolikus Lexikon, mely közel ötven témakörben – történelem, művészettörténet, teológia, filozófia, néprajz, zene- és irodalomtörténet, botanika stb. –, több ezer címszóban, gazdag színes és fekete-fehér képanyaggal illusztrálva gyűjti össze a Katolikus Egyház kétezzer éves tudáskincsét.

Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. Középkor és kora újkor. VII. Lethenyi-műgyűjtemény. Főszerk. Kőszeghy Péter. Budapest: Balassi Kiadó, 2007. 495 p.

A sorozat hetedik kötetében többek között a következő szócikkekről olvashatunk: Leuveni Kódex, lilium, Lipsius hatása, liturgikus könyvek, lovagrend, Lőcse nyomdászata és könyvkiadása, mágia, Magyar Anjou Legendárium, magyar nyelv, Magyarország-térképek, magyar szentek tisztelete és képzőművészeti ábrázolásai (13–18. század), Margit-legendák, a marosvásárhelyi református kollégium könyvtára, Márton és György kolozsvári szobrász testvérpár, a Mátyás-kor művészete, Franz Anton Maulbertsch, méhészet, mente, mese, miniatúra, mise, misszionáriusok, M. S. mester.

A Magyar Sion és az Új Magyar Sion (1863–1904) repertórium. Összeáll. Saliga Irén. Lektorálta: Monok István. Közrem.: Baricz Zsolt. Utószó: T. Molnár Gizella. Piliscsaba–Esztergom: PPKE, 2007. (Pons Strigoniensis. Fontes 4.) 412 p.

Az 1860-as években kibontakozó magyarországi katolikus sajtó kiemelkedő teljesítményei közé tartozott a Magyar Sion című folyóirat, mely 1863 és 1904 között jelent meg. Tudományos színvonalával és igényességével magasan kiemelkedett a korabeli lapok és folyóiratok közül. Szerkesztői voltak: Knauz Nándort (alapító), Fraknoi Vilmos, Zádori János, Kereszty Viktor, Prohászka Ottokor. Tekintélye, szellemisége hozzájárult a megújuló egyház népszerűsítéséhez.

Magyar zsidó levéltári repertórium. Szerk. Komoróczy Géza. Budapest: MTA Judaisztikai Kutatócsoport, 1993–. 2. köt. Barabás Györgyi: Magyarországi zsidó hitközségek, egyletek, társulatok alapszabályai, 1705–2005. 2007. (Hungaria Judaica 20.) 857 p.

Mályusz Elemér: Egyházi társadalom a középkori Magyarországon. Szerk. Homonnai Sarolta. Budapest: Műszaki Kvk., cop. 2007. 457 p.

Mályusz Elemér máig alapvető munkája 1971-ben jelent meg először, melyben bemutatja a magyar egyház társadalomtörténetét a főpapságtól az alsópapságon át a különböző szerzetesren-

dekig; I. rész: A kezdetek. II. rész: A világi papság. II. rész: A szerzetesség. IV. rész: Irodalmi élet. Epilógus. A világi értelmiség kibontakozása.

Az új kiadást válogatott, közel 1400 tételt tartalmazó egyháztörténeti bibliográfia egészíti ki, amely tematikus bontásban tartalmazza az 1947 és 2005 között született középkori magyar egyháztörténeti témájú szakirodalmat (Homonnai Sarolta és Koszta László munkája). A kötetet Koszta László írása zárja, amelyben Mályusz Elemér egyháztörténeti munkásságát és annak jelentőségét mutatja be.

Mohács előtti oklevelek a Pest Megyei Levéltárban: átiratok és regeszták. Az okleveleket átirta és a regesztákat kész. Kiss Anita; szerk. és a mutatót kész. Balázs Gábor, Kiss Anita, Schramek László Péter. Budapest: Pest Megyei Levéltár, 2007. (Pest megye múltjából 12.) 159 p.

A kötetben szereplő 52 eredeti oklevél többsége (42) a Mohács előtti oklevelek levéltári gyűjteményéből (Pest Megyei Levéltár, Ante Mohácsiana) való. Az egyes oklevelek esetében a fejlődésen sorszámuk, kiadójuk és kiadásuk dátuma olvasható. Ezt követi többek között az oklevél kicsinyített képe, mellette fejregesztta magyar nyelven, majd az oklevél leírása. Legvégül az oklevél teljes szövegű átirása szerepel. A tartalomból: A nyitrai káptalan átírja a sági káptalan oklevelét a Hont megyei Morouch birtok eladásáról; Az egri káptalan oklevele Szécsi Miklós országbíró parancslevele szerint a Lövői László és Miklós pécsi püspök között folyó perben elvégzendő határjárásról Lövő és Poroszló birtokokban, amely a leírt körülmények között megtörtént (1357); János Legiovai püspök Újlaki Demeter Esztergom megyei presbiternek engedélyezi gyóntatópap szabad választását (1438).

Paleográfiai olvasókönyv könyvtár szakos hallgatóknak. Összeáll. Hegyi Ádám, Simon Melinda, Zvara Edina. Szeged: JATEPress, 2007. (Habent sua fata libelli III.) 137 p.

A kötet összeállítói kiadványt a magyarországi felsőoktatási intézményekben zajló könyvtárosképzés segédkönyvéül szánták, de haszonnal forgathatják a rokonszámok (művelődéstörténet, történelem, irodalom) oktatói és hallgatói is. A forrásokat úgy válogatták össze, hogy elolvasásuk ne csak paleográfiai feladatot jelentsen, hanem értelmezésükkel a különböző művelődés- és könyvtártörténeti stúdiumok keretében is használhatóak legyenek. Az érdeklődők találhatnak a kötetben könyvtári összeírásokat (pl. a csiksomlyói ferencesek vagy a tordai unitáriusok könyvtárának jegyzéke), possessorbejegyzéseket (pl. Oláh Miklós esztergomi érseké), kiadói szerződéseket (gróf Teleki József és Johann Rudolf Imhof között), könyvtárhasználati szabályzatokat (kolozsvári Unitárius Kollégium), könyvkereskedői és könyvkötői számlákat (pl. Batthyány Boldizsáré), olvasónaplót (pl. Bölöni Farkas Sándoré), ex-libriseket (Zrínyi Miklósé), stb. A felület korszak a 16–19. század közötti időszak, a források magyar, német és latin nyelvűek. A kötet második felében az ajánlott kézikönyvek és az elektronikus források jegyzéke található.

Pocsainé Eperjesi Eszter: Református egyházlátogatási jegyzőkönyvek néprajzi vonatkozásai, 16–17. század. Tiszán inneni egyházvidék. Sárospatak: Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei, 2007. 179 p.

Az egyházlátogatási jegyzőkönyvek (canonica visitatio) az egyháztörténelem, a történelem, a könyvtörténet, a néprajz, a művelődéstörténet, az építészet, stb. fontos forrásai közé tartoznak, hiszen a jegyzőkönyvek adatai ezen területek számára alapvető információt tartalmaznak. Pocsainé Eperjesi Eszter a néprajzi vonatkozásokat elemzi a Tiszáninni egyházvidéken megtartott, kora újkori jegyzőkönyvek adatai alapján.

Puskely Mária: Árpád-házi Szent Erzsébet. 4. bőv. kiad. Budapest: Kairosz, 2007. 125, [3] p.

Árpád-házi Szent Erzsébet 1231-ben bekövetkezett halála után széles körben támogatták szentté avatását, kanonizációját. Többek között a domonkos és ferences rend, valamint a német lovagrend is igen korán felkarolta tiszteletét. Árpád-házi Szent Erzsébet volt a legismertebb ma

gyar a késő középkori, kora újkori Európában. A német területektől Spanyolországig, és Franciaországtól Angliáig mindenhol kimutatható tisztelete. Magyarországon is igen hamar elterjedt a Tübingiában élt Árpád-házi királyné kultusza, és a vele közelebbi-távolabbi rokonságban lévő királynéok, királynék egész sora követi példáját valamilyen módon.

Rudnay Sándor és kora = Alexander Rudnay a jehó doba. Szerk. Käfer István. 2. kiad. Esztergom–Nagyszombat: METEM–Szent Adalbert Közép-Európai Kutatócsoport, 2007. (METEM-könyvek) 188 p.

Rudnay Sándor (1760–1831) erdélyi püspök, majd esztergomi érsek nevéhez fűződik a érsekiség visszahelyezése Esztergomba. Nagyszabású terveinek egy részét sikerült magvalósítania. Szorgalmazta a papnevelés javítását, a katolikus középiskolákban Mária-kongregációk létrehozását, a szerzetesi élet fellendítését. a püspöki székek betöltését, rendezte főegyházmegyéjének vallási életét, 1822–1824-ben nagyszabású vizitációkat tartott, templomokat hozatott rendbe, új plébániákat alapított, anyagilag is támogatta Széchenyi Istvánnak az Akadémia létrehozására tett javaslatát. Rudnay Sándor azok közé a tevékeny püspökök közé tartozott, akik egyházuk jogainak következetes védelmezői voltak.

Runciman, Steven: A bizánci teokrácia. Bizánci stílus és civilizáció. Budapest: Gondolat, 2007. 212 p.

Steven Runciman, a jeles angol bizantinológus két hosszabb esszéjét tartalmazza, melyek első ízben jelennek meg magyarul. A bizánci teokrácia több mint ezer év történetét, a Nagy Konstantin fellépésétől a Bizánci Birodalom végnapjáig terjedő időszakot tekinti át egyetlen alapvető szempontból: a vallási hierarchia és a vallási-teológiai irányzatok, illetve a császári hatalom viszonyának elemzésén keresztül. E viszony nem volt mindig harmonikus, de mindvégig tükröződött benne az a lényegileg teológiai indíttatású előfeltevés, hogy a Bizánci Birodalom Isten mennyei királyságának földi képmása.

Samay László: A Faddi Római Katolikus Egyházközség krónikája. Fadd: Római Katolikus Plébániahivatal, 2007. 71 p.

Fadd első katolikus templomát az 1400-as évek elején, a másodikat 1702-ben építették. Hamarosan ez a templom sem tudta befogadni a nagyszámú katolikus híveket, így 1860 és 1864 között neogótikus stílusban felépítették a község harmadik templomát.

A szerző bemutatja a tolna megyei Fadd római katolikus plébániájának történetét az 1400-as évektől napjainkig. Kronológiai rendben leírja a templomok és az iskolák építését, az egyletek és a szövetségek megalakulását és működését valamint a szolgálatot teljesítő plébánosok munkásságát.

Samay László: A Lengyeli Római Katolikus Egyházközség krónikája. Lengyel: Római Katolikus Plébániahivatal, 2007. 137 p.

Lengyel első egyháztörténeti említése egy 1723. évi összeírásban szerepel, mely szerint Závod filiája volt. A település első kápolnáját és templomát 1723 és 1724 között építették. Első plébánosa Volantics János jezsuita atya volt. A község második templomát Apponyi József építette 1846 és 1861 között. A szerző bemutatja a tolna megyei Lengyel község római katolikus plébániájának történetét a kezdetektől napjainkig. Kronológiai rendben leírja a templomok és az iskolák építését, az egyletek és a szövetségek megalakulását valamint működését és a szolgálatot teljesítő plébánosok munkásságát.

Segesvary, Victor: The history of a private library in 18th century Hungary. The Library of Pál and Gedeon Ráday. Budapest: Akadémiai Kiadó–OSZK, cop. 2007. 283 p.

Jelen kötet témája Ráday Pál és Gedeon könyvtára és a 18. század elején, feltehetőleg a szatmári béke után kezdődő rendszeres gyűjtőtevékenységük. Jövedelmük egy részét könyvek vásár-

lására, költetésére költötték. Pécelen létrehozták a korabeli tudományos és irodalmi élet központját. A könyvtár összetétele Ráday Pál olvasmányanyagát tükrözi. A gyűjtemény az országos politikában részt vevő, a közéleti tevékenységet folytató, protestantizmus iránt elkötelezett, s a tudományok iránt is érdeklődő személyi bibliotékája. Ráday protestáns gyökerei, neveltetése, személyes elkötelezettsége olvasmányain is nyomon követhetők. A protestáns ortodoxia és a 17. század teológiai reformmozgalmai, a puritanizmus, a coccejanizmus és a lutheránus pietizmus egyaránt formálták hitét és gondolkodásmódját.

Sujánszky György Euszták: Az aradi rendház naplója (1847–1851). Sajtó alá rend. Zakar Péter. Budapest: METEM–Historia Ecclesiastica Hungarica Alapítvány, 2007. 103 p.

A Sujánszky Euszták minorita pap által szerkesztett rendházi napló 1847 augusztusától 1851 augusztusáig követi az aradi eseményeket. Sujánszky naplójának leghíresebb és egyben legmegrendítőbb része széles körben ismert. Ő is lejegyezte a tizenhárom aradi vértanú utolsó óráinak eseményeit. Október 6-án hajnalban Poeltenberg Ernőnél, majd Aulich Lajosnál teljesítette papi kötelességét, s meglátogatta Damjanich Jánost is. Jelen volt a kivégzésnél, s megjósolta, hogy a történelem megjegyzi majd a kivégzettek neveit.

Szemelvények a szeged-alsóvárosi ferencesek ötszáz éves történetéből: a 2003. december 8-án rendezett konferencia előadásai. Szerk. Kiss István Didák és Vass Erika. Budapest: Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány; Szeged: Ferences Rendház, 2007. (Studia franciscana Hungarica 1.) 141 p.

A szeged-alsóvárosi ferences templom 2003-ban ünnepelte felszentelésének 500. évfordulóját. Ennek alkalmából 2003. december 8-án került sor *A ferences lelkiség 500 éve* című konferenciára. A kötet az elhangzott előadásokból válogatva mutatja be a több mint ötszáz éve Szeged-Alsóvároshoz kötődő ferencesek történelmének, művelődéstörténetének néhány részletét: *Magyar Gergely*: Köszöntő. *Vass Erika*: Előszó. *Varga Kapisztrán*: Új szempontok a ferencesek magyarországi letelepedésének kérdésköréhez. *Harsányi István*: Mit árulnak el a Havi Boldogasszony-templom falai, boltozatai? *Molnár Antal*: Magyar ferencesek a hódoltságban. *Varga András*: A szeged-alsóvárosi ferences rendház könyvtára. *Zakar Péter*: Ferences tábori lelkészek az 1848/49-es magyar hadseregben. *Szilárdfy Zoltán*: Ritkaságok a szeged-alsóvárosi ferences gyűjteményben. *Vass Erika*: A ferencesek közösségformáló szerepe Alsóvároson a két világháború között. *Barna Gábor*: A ferences hatások Szeged és a Dél-Alföld népeletében.

A Szentkirályok tisztelete a 150 éves földéaki templomban. Szerk. Tóth Ferenc. Műtárgy fotók: Dömötör Mihály. Földeák: Földeáki Római Katolikus Plébánia, 2007. (Földeáki történetek, 3.) 80 p.

Százötven évvel ezelőtt, 1857-ben szentelték fel a földéaki Szent László templomot, mely szép alkalom az emlékezésre. A kötetben olvasható írások: *Katona Pál*: Előszó. *Tóth Ferenc*: Templomépítés. *Tóth Ferenc*: Oltványi Pál, Földeák jótevője. *Szilárdfy Zoltán*: A templom berendezési- és megőrzendő kegytárgyai. *Török József*: A három szentkirály. *Bogoly József Ágoston*: Eötvös József és Oltványi Pál. *Gilicze János*: A földéaki templom megmentése (1941–1942). *Katona Pál*: Az anyakönyvek tanulsága. *Tatárné B. Szűcs Etelka*: Rózsapárok (1996–2007). *Fodor Imre*: A 150 éve felszentelt templom jótevői. *Sipos József*: Egy értékeremtő ember életútja. *Csillik Mihály*: Hitünk ünnepén. *Badalik Zoltánné*: A földéaki kántorság múltja. *Hajnal Istvánné*: Földeáki születésű papok. *Varga Károly*: Templomunk üvegablakainak születése.

Szuromi Szabolcs Anzelm: A temetésre vonatkozó egyházfegyelem a XII–XIII. században = La discipline d'inhumation de XIIe et XIIIe siècle. Budapest: Pázmány Egy. eK., 2007. (Disszertáció sorozat / Pázmány Péter Katolikus Egyetem) 217 p.

A temetés a katolikus egyház legfontosabb hittételeivel függ össze, így az egyháztörténelem minden szakaszában végig kísérhetjük annak pontos szabályozását. A kötet az egyháztörténelem

egyik legvirágzóbb időszakának, a XII–XIII. századnak a temetkezési fegyelmét dolgozza fel. A korabeli egyházfegyelem bemutatásához elsődlegesen a Corpus Iuris Canonici első két gyűjteményében, a *Decretum Gratiani*-ban és a *Decretales Gregorii IX*-ben található normákra épít; valamint felhasználja a római hagyományt, a regionális zsinatok vonatkozó kánonjait, illetve a legfontosabb glosszaapparátusokat és summákat, leginkább Peniaforti Szent Raymund művét. A kötetben bemutatott időszak jogtörténetileg igen jelentős, hiszen az ekkor keletkezett temetkezési joganyag és annak a korabeli interpretációja hosszú távra meghatározta az Egyház temetésre vonatkozó fegyelmi felfogását, egészen az 1983-as Egyházi Törvénykönyv hatályba lépéséig.

Takács József: Budapesti toronyórák története, 1889–1909. Szerk. Zombori István. Budapest: METEM, 2007. (METEM-könyvek 60.) 136 p.

A saját órát (még) nélkülöző legszegényebb rétegek számára a toronyórák az időbeli tájékozódás egyik legfontosabb – sőt olykor az egyetlen – technikai eszközének számítottak. A részletesen tárgyalt budapesti (templom-)toronyórák a főváros anyagi ráfordításai, valamint műszaki, szervezési, fegyelmi stb. jellegű intézkedési, erőfeszítései ellenére sem tartoztak a város legpontosabb nyilvános óráihoz, hanem éppen ellenkezőleg, pontatlanságukról voltak közismertek. A toronyórák elsődleges hasznélvezője nem az egyház volt, hanem a „főváros közönsége”, vallási hovatartozás nélkül.

Translatio librorum. Tanulmányok az Oroszországból Sárospatakra visszaszolgáltatót könyvek kapcsán. Szerk. Jekatyerina Genyijeva, Kiss Ilona, Monok István. Előszó: Monok István. Budapest, 2007. 146 p.

2006-ban Oroszország visszaadta az 1945-ben elvitt 146 könyvet a Sárospataki Református Kollégiumnak, s ezzel Magyarországnak is. Ezen alkalomból született meg jelen kötet.

Igor Szavolszkij és Székely Árpád köszöntője, Jekatyerina Jurjevna Genyijeva és Monok István előszava. Szentimrei Mihályné: A Sárospataki Református Kollégium Nagykönyvtárának rövid története. Lukácsi Anna: Rövid ismertető az elszármazott sárospataki könyvek történetéről. W. Salgó Ágnes: Jézus Krisztus tunikája átvitelének története. Thomas Fremperger munkája egy Sárospatakon őrzött ősnymtatvány lapjain és kézirata az Országos Széchényi Könyvtárban. Bánfi Szilvia: Újabb adalékok az 1570-es esztendő református és unitárius sajtópolémiához. Kőszeghy Péter: Balassi Bálint Fűves kertecskéjéről. Monok István: A Sárospatakra visszatért könyvek és a Rákóczi-kutatás: A Rákócziak Bibliái. Pavercsik Ilona: A sárospataki könyvtár értékes töredékeiről. Kiss Endre József: Kazinczy Ferenc sárospataki könyvei.